

YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİNE YÖNELİK ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Eylem YILDIZ* - Ercan AKPINAR* - Hilal AŞKAR* - Ömer ERGİN**

ÖZET

Ülkemizde son yıllarda yüksek lisans eğitime ilginin arttığı gözlenmektedir. Bu ilgi, kişilerin lisans eğitiminden umduklarını bulamamalarından mı, yoksa toplumun daha nitelikli eleman talebinden mi kaynaklanmaktadır? Lisans eğitiminde öğrencilere, analitik düşünme, bunu ifade etme ve meslek alanlarıyla ilgili temel bilgiler kazandırılır. Yüksek lisans ise daha kapsamlı bilimsel araştırmalar yaparak üst düzeyde karmaşık sorunları çözebilme, bilgi üretebilme ve meslek alanlarında uzmanlaşma becerileri kazandırılır. Bununla birlikte, bilgi çağı olarak isimlendirilen 21. yüzyılda, ülkemizde lisansüstü eğitimle ilgili birçok sorunun olduğu bilinmektedir. Çağa ayak uydurmaya çalışan Türkiye’de, yüksek lisans eğitime yönelik lisans düzeyindeki öğrenci görüşlerinin belirlenmesinin, lisansüstü eğitime yeni bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada; yüksek lisans eğitimi almak isteyen Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi, Matematik ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı son sınıf lisans öğrencileriyle yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle, aşağıdaki konularda yüksek lisans eğitime ilginin artışı ve yüksek lisans eğitime yönelik öğrencilerin beklentileri belirlenmeye çalışılmaktadır.

1. Yüksek lisans eğitimi ve öğretimi hakkındaki bilgileri,
2. Yüksek lisans eğitiminin öğrencilere kazandıracığı üst düzey bilimsel beceriler,
3. Yüksek lisans eğitiminin öğrencilere kazandıracığı sosyal ve ekonomik beklentiler.

ABSTRACT

It has been observed that the interest in master education has been increasing in recent years in our country. Does this interest arise from the demand for more qualified people or the students’disappointments concerning not having found their expectations about graduate education? Students are gained analytical thinking, expressing this and the basic knowledge about their career scope in university education. As for in master education, by making more extensive scientific investigations, the students are gained the ability of solving higher order level and more complicated problems, producing knowledge and being expertise in their career scope. However in 21st century, named information age, it has been known that there are a lot of problems about master education in our country. It has been thought that determining the university students’views related to master education is going to acquire a new perspective about master education in Turkey.

This study was conducted over Buca Faculty of Education students who are in senior class and want to get a master degree. In this investigation by using semi-structured method, it has been determined the subjects below of which concern on increasing the interest in master education and the students’ expectations about master education. These are;

1. The students’knowledge about master education and instructions,
2. The higher order scientifically abilities which will be gained to students by master education,
3. The social and economic expectations which will be provided to students by master education.

GİRİŞ

Üniversite eğitiminin genel amaçları arasında; öğrencilere problem çözme becerilerinin kazandırılması,

özgür ve eleştirel düşünme, yeni fikirleri keşfetmeye karşı hevesli olma ve yaratıcı bir zihnin gelişimi gibi üst düzey becerilerin kazandırılması bulunmaktadır (Byrre ve

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi Eğitimi A.B.D.

* Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi Eğitimi A.B.D.

Johnstone'dan (1981) aktaran Anders ve arkadaşları (2003)). Bu becerilerin ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimin her basamağında düzeylerine uygun biçimde karşılanması, hem eğitim alanında bulunan, hem de toplumu oluşturan diğer bireylerin bilimsel bilgiye ve gelişimine olanak sağlayan bir yapıyı oluşturmalarında önemli bir yere sahiptir. 21. yüzyılın büyük bir hızla gelişen bilgi değişimlerine uyum sağlamanın etkili yollarından biri de budur (Zoller, Chaim ve Ron (2000).

Ülkemizde yüksek öğretim bilindiği gibi dört basamaklı olmaktadır. Bunlar ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora'dır. Bilim dünyasına ilk adımın doktora olarak kabul edilmesine karşın gerek bir çok yerde doktora için ön koşul olarak aranması gerekse lisans sonrasında kişileri bilim dünyasına kazandırması açısından yüksek lisans programları son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Yabancı dil hazırlık yılının zorunlu olduğu ve kişilerin bilimsel hayatta geçirdikleri verimli zamanların yüksek lisansla yer alabileceği düşünüldüğünde bu eğitimin önemi daha da artmaktadır (Şekeroğlu 1995).

2547 sayılı Yükseköğretim yasasında yüksek lisans "Bir lisans öğretimine dayalı en az dört yarıyıllık eğitim-öğretim ve araştırmaların amaçlarını ortaya koymayı amaçlayan yüksek öğrenim" olarak ifade edilmektedir. Lisansüstü öğretimin (yüksek lisans, doktora) amacını belirlemeye çalışırken, bu öğretim düzeyinde nasıl bir insan yetiştirileceği sorusunun da düşünülmesi gerekir (Karakütük 2002). Lisans üstü öğretim programları ve özellikle doktora programlarının amaçlarını, kişilere bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları daha geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırma olarak tanımlanabilir. Ayrıca kişileri yeni teknolojilere uyum sağlayabilecek bilgi ve beceriye de sahip kılabilmektedir (Tosun'dan (1997) aktaran Karakütük 2002). Yüksek lisans eğitimi hem bilimsel hayatın temel basamağını oluşturması hem de var olan sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesi anlamında önemini sürdürmektedir.

Lisans programlarından mezun olan öğrencilerin yüksek lisans eğitimine yönelik beklentileri neler olabilir? Bu konu ile ilgili olarak Şekeroğlu (1995) Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'ne başvuran öğrencilerle söyleşiler yaparak bu beklentileri şu şekilde özetlemiştir:

- **İngilizce öğrenmek:** Kayıtlar incelendiğinde yüksek lisans öğrencilerinin belirli bir sayısının İngilizce hazırlık eğitimini tamamladıktan sonra yüksek lisans eğitimini bıraktıkları görülmektedir.
- **İş bulma:** Ülkemizdeki lisans mezunu işsizler ordusunun geometrik büyümesi öğrencileri yüksek lisansa yönlendirmiş, alacakları yüksek lisans diplomasının iş bulmada onlara ayrıcalık tanıyacağına inanmışlardır. Çok yaygın olmamakla birlikte yüksek lisans diploması belirli iş kollarında aranır duruma

gelmeye başlamıştır.

- **Bilim dünyasına adım atma:** Bu beklentide olan öğrenciler yüksek lisans programlarında hem en başarılı hem de en etkin gruptur. Başarılı olmalarının temel nedenleri araştırmacı olmak için her türlü çabayı gösterip kendilerini kanıtlayarak araştırma görevlisi ya da benzeri bir konumda yer alabilmeleridir. Ancak bu bilimsel beklentiler içerisinde yüksek lisans ders eğitim programının lisans düzeyinden farklı olmadığı, derslerin tartışılmadan bilgi aktarımı düzeyinde kaldığı öğrenciler tarafından en çok sözü edilen konulardır. Ayrıca kaynakların yetersizliği, bilgilere erişim güçlüğü ve öğretim üyesi öğrenci ilişkilerinin yeterli düzeyde olmadığı da şikayet konuları arasındadır.

Az olmakla birlikte bu üç temel beklentiye ek olarak bazı ilginç nedenler de öğrencileri yüksek lisansa yöneltebilmektedir. Askerlik görevini erteleme, evde oturmaktan ve kahvede zaman öldürmektense yüksek lisansla oyalanma ve eş bulma bunların en güzel örnekleridir.

Önem: Yüksek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde lisansüstü öğretim önemli bir yer tutar. Eğitim sisteminin en önemli ögesi olan öğretmenlerin alanlarında uzman ve nitelikli bireyler olarak yer almalarında, lisansüstü öğretimin ilk basamağı olan yüksek lisans bir temel teşkil etmektedir. Bu çalışmanın, 4. sınıf öğretmen adaylarının yüksek lisansa yönelik düşüncelerinin ortaya çıkarılması ve bu alanda yapılacak çalışmalara kaynak oluşturması beklenmektedir. Ayrıca ülkemizde, lisansüstü öğretimin az tartışılan konulardan biri olması nedeniyle (Karakütük, 2000), bu çalışmanın lisansüstü öğretime yönelik yeni bir bakış açısı kazandıracağı umulmaktadır.

Amaç: Bu araştırmanın amacı; İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi, Matematik ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinin lisansüstü öğretimin ilk basamağı olan yüksek lisans eğitimine giriş, yürütülmesi ve kazanımlarına yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Yüksek lisans sınavı nasıl yapılmaktadır?
2. Öğrencilerin yüksek lisans sınavının değerlendirilmesine yönelik bilgileri nelerdir?
3. Öğrencilerin yüksek lisans ders içerikleri hakkında bilgileri var mıdır?
4. Öğrencilerin yüksek lisansla ders veren hocalar hakkında bilgileri var mıdır?
5. Öğrenciler, yüksek lisans yaptıkları takdirde, alanları ile ilgili bir problemi çözme becerilerinde nasıl bir değişim olacağını düşünmektedirler?
6. Yüksek lisans eğitimi yardımıyla çözmek istedikleri en önemli problem nedir? Bu problemin çözümü

öğretime ne gibi yararlar sağlayacaktır?

7. Öğrenciler belirledikleri bu problemin nasıl farkına varmışlardır?
8. Öğrencilerin yüksek lisans eğitiminden sosyal ve ekonomik yönden ne gibi beklentileri vardır?

YÖNTEM

Araştırma nitel bir çalışma olup veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış ve 8 maddeden oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda (1, 2, 3 ve 4. sorularla) öğrencilerin yüksek lisans hakkında bilgilerinin (sınava giriş şartları, sınavın değerlendirilmesi vb.) belirleyecek sorulara, ikinci kısımda ise (5, 6, 7 ve 8. sorularla) yüksek lisanstan beklentilerini ortaya çıkaracak sorulara (öğrencilerin, yüksek lisansın bir problemi belirleme, çözme becerilerine ne gibi katkısı olur? vb.) yer verilmiştir. Görüşme formunda yer alan bazı sorularla ilgili olarak daha fazla bilgi elde edinebilmek amacıyla ek sorular sorulmuştur. Araştırmada, örneklem seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım, Şimşek, 1999). Bu örnekleme yoluyla İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi, Matematik ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı 4. sınıf öğrencilerinden yüksek lisans yapmak isteyen 10 fen bilgisi, 6 matematik ve 5 sosyal bilgiler öğrencisi olmak üzere toplam 21 öğrenci seçilmiş ve bu öğrencilerle görüşülmüştür. Görüşme yapılmadan önce öğrencilere, yapılan çalışmanın amacı ve tüm görüşmelerin gizli tutulacağı konusunda bilgi verilmiştir. Öğrencilerden izin alınarak, görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler hem sayısal hem de içerik analizine tabi tutulmuştur. Veriler daha önce belirlenen veya analiz sırasında ortaya çıkan tema ve kategoriler altında toplanmış ve yorumlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Alt Problem: Araştırmanın 1. alt problemi; yüksek lisans sınavı nasıl yapılmaktadır? şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelenmiş ve mezun oldukları ana bilim dalına göre sınavın nasıl yapıldığıyla ilgili bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yüksek Lisans Eğitimi Sınavı (YLES) hakkındaki öğrenci görüşleri

Alan	Bilim Sınavı Öğrenci Sayısı (N)	Mülakat Öğrenci Sayısı (N)
Fen Bilgisi	9	9
Matematik	6	4
Sosyal Bilgiler	5	3

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya dahil edilen öğrenciler, YLES’in bilim ve mülakat sınavı şeklinde yapıldığının farkındadır. Öğrencilerin soruya yönelik verdikleri “Yazılı sınav ve mülakat sınavı var iki tane”, “Sözlü mülakat ve yazılı olarak yapılıyor”, “Genellikle bilim sınavı oluyor önce, yazılı kendi alanımızda, ama başka üniversitelerde önce dil sınavı, başarılı olduğun takdirde bilim sınavı ve mülakat”, “Genel olarak yazılı ve mülakattan oluşuyor. Yazılı sınav için pek bir bilgim yok ama mülakatta klasik sosyal konular üzerine sorular soruyorlar”, “Yüksek lisans sınavı bir bilim sınavı bir de mülakat olmak üzere iki aşamada yapılıyor” şeklindeki yanıtlar bu farkındalığı göstermektedir.

Alt Problem: Araştırmanın 2. alt problemi; öğrencilerin yüksek lisans sınavının değerlendirilmesine yönelik bilgileri nelerdir? şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin bu alt amaca yönelik görüşleriyle ilgili olarak elde edilen veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. YLES’in değerlendirilmesine yönelik öğrenci görüşleri

Alan	LES N	Transkript N	Sınav N
Fen Bilgisi	9	9	7
Matematik	6	4	6
Sosyal Bilgiler	5	3	4

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun YLES’in değerlendirilmesinde LES, Transkript ve bilim sınavının dikkate alındığı konusunda bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu soruyla ilgili olarak “LES sınavının çok büyük bir etkisi olduğunu biliyorum. Transkriptteki notunun sanırım % 15’inin alındığını, mülakatın da % 25 oranında etkisi olduğunu biliyorum”, “Üç şeyin önemli olduğunu biliyorum. Lisans dönemi ortalama, LES puanı, mülakatta yapılan sınavda senin performansın”, “Bizim fakülte için LES puanı % 50, mülakat % 25, yine % 25’te not ortalaması olarak biliyorum” Birkaç öğrencinin ise değerlendirmede dikkate alınan LES, Transkript ve bilim sınavı yüzdelik dilimleri hakkında yanlış bilgiye sahip olduğu görülmüştür. “% 25 LES sonucu, % 30 mülakat sınavı, % 50 civarında da ortalama, bunun gibi bir şey sanırım” Ayrıca öğrenciler yukarıdaki görüşleri dışında “Mülakatta hocaların görüşleri, insiyatifleri önemli”, “Hocaların bizi tanıması önemli”, “Dört yıllık bilgi birikimi ve kişilik önemli” gibi ifadelerle başka unsurların da YLES’in değerlendirilmesinde etkili olabileceğini belirtmişlerdir.

Alt Problem: Araştırmanın 3. alt problemi; öğrencilerin yüksek lisans ders içerikleri hakkında bilgileri var mıdır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar, öğrencilerin bilgilerinin olup olmaması ve olan bilgilerin derin ya da yüzeysel olmasına göre değerlendirilmiştir. Bu temalarla ilgili olarak elde edilen veriler Tablo 3’te verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin yüksek lisans ders içerikleri hakkındaki bilgileri

Alan	Yüzeysel N	Derinlemesine N	Bilgisi yok N
Fen Bilgisi	4	4	2
Matematik	2	-	4
Sosyal Bilgiler	-	-	5

Yüzeysel bilgiye sahip öğrenciler bu soruyu "Sanırım yüksek lisansın nasıl üniversitede gördüğümüz dersler var ya onların üst kademesi yüksek lisansta gösteriliyor", "Genel itibarıyla özel öğretim yöntemleri arasında olması muhtemel diye düşünüyorum" şeklinde yanıtlarken derinlemesine bilgisi var teması altındaki öğrenciler ise bu soruyu "Lisansta çok fazla kişisel çalışmamız yoktu fakat yüksek lisansta çok daha fazla kişisel çalışmamız olacağına inanıyorum. Dersleri yine biz anlatacağız, bu yönden lisansta göre bir değişiklik olmayacağını zannediyorum", "Eğitimle ilgili problemler üzerinde durulacak. Araştırma metodları gösterilir, anket gösterilir, eğitimle ilgili dersler olur. Bilim ile ilgili dersler görülmez", "Bana göre araştırmaya, deneye, gözleme dayalı bir şekilde laboratuvar ortamının bolca kullanıldığı bir şekilde diye düşünüyorum. En azından laboratuvara çıkıp oradaki malzemeleri kullanabileceğimi düşünüyorum veya nasıl kullanabileceğim hakkında yönlendirilebileceğimi düşünüyorum" yanıtlamışlardır. Bilgisi yok kategorisindeki öğrencilerse "Bu konuda herhangi bir bilğim yok" şeklinde ifadelerle soruyla ilgili hiçbir bilgilerinin olmadığını yansıtmışlardır.

Tablo 3 incelendiğinde fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin yüksek lisans ders içerikleri hakkında bilgi sahibi olduğunun görülmesine karşın, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin konu hakkında bilgilerinin olmadığı görülmektedir. Matematik öğretmenliği öğrencilerinin ise, konuya yabancı olmadıkları ancak oldukça yüzeysel bir bilgiye sahip oldukları saptanmıştır.

Alt Problem: Araştırmanın 4. alt problemi; öğrencilerin yüksek lisansta ders veren hocalar hakkında bilgileri var mıdır? şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt amaca yönelik verilen cevapların incelenmesinde 3. alt amaca benzer bir derecelendirme yapılarak elde edilen veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin yüksek lisansta ders veren hocalar hakkında bilgileri

Alan	Yüzeysel N	Derinlemesine N	Bilgisi yok N
Fen Bilgisi	6	3	1
Matematik	4	1	1
Sosyal Bilgiler	2	-	3

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin yüksek lisansta ders veren hocalar hakkında bilgilerinin olmadığı yada yüzeysel olduğu, matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgilerinin olduğu, ancak yüzeysel düzeyde kaldığı görülmüştür. Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin büyük çoğunluğunun bu soruya ilişkin bilgilerinin olduğu, bunlardan 3 öğrencinin derinlemesine geri kalan büyük çoğunluğunun ise yüzeysel bilgiye sahip olduğu görülmüştür.

Alt Problem: Araştırmanın 5. alt problemi; öğrenciler yüksek lisans yaptıkları takdirde alanları ile ilgili bir problemi çözme becerilerinde nasıl bir değişime olacağını düşünmektedirler? şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt amaçla ilgili olarak elde edilen veriler "Problemi daha hızlı çözme (PDHÇ), çözüme/sonuca kolay ulaşma (ÇKU), problem çözmeye farklı bakış açıları getirebilme (PÇFBG), alan bilgisinde gelişme (ABG) ve bilimsel becerilerin gelişmesi (BBG)" temaları olarak belirlenmiş ve elde edilen veriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin yüksek lisans yaptıklarında problemi çözme becerilerindeki değişime yönelik düşünceleri

Alan	PDHÇ N	ÇKU N	PÇFBG N	ABG N	BBG N	Yok N
Fen Bilgisi	2	2	-	1	6	1
Matematik	1	-	1	1	3	1
Sosyal Bilgiler	-	-	2	1	2	2

Öğrenciler belirlenen kategorilerden;

Problemi daha hızlı çözme ile ilgili olarak "Hız yönünden, zaman kazanarak, daha kısa sürede çözüme ulaşılabilir", "Kesinlikle daha pratik olurum. Birinci sınavtaki halimle şu anki halim arasında çok fark var. Artık olaylara daha pratik yaklaşabiliyorum. Olaylar hakkında daha rahat karar verebiliyorum", "Daha hızlı çözüm".

Çözüme/sonuca kolay ulaşma ile ilgili olarak "Çözüm en kısa yoldan ve daha sağlıklı şekilde olacak", "Bir sorunun çözüm yolunu bilebilirim".

Problem çözmeye farklı bakış açıları getirebilme ile ilgili olarak "Çok boyutlu bakış", "Bazı şeyleri daha net görebilirim" "Bazı şeylere yaklaşımım çok daha farklı olabilir "Yani şu anda A olayına birinci yoldan gidiyorsam, yüksek lisanstan sonra iki yoldan birden gidebilirim "ve "Grup çalışmalarında ve diğer arkadaşların yaptıklarında farklı görüş açıları kazanmış olacağım".

Alan bilgisinde gelişme ile ilgili olarak "Alan bilgim artar", "Lisansta yarım kalan eğitimim yüksek lisansta tamamlanabilir", "Konu alan bilgisine belli alanlarda sahip olacağız".

Bilimsel becerilerin gelişmesi ile ilgili olarak "Literatür çalışması yapmam daha kolay olur. Amacıma, prob-

lemi çözmek için hangi metotları kullanacak, anket, görüşme hangisini yaparsam daha iyi olur diye”, “Problemi belirledikten sonra öğrendiğimiz araştırma yöntemlerine göre hangi yöntemi kullanacağımızı belirleriz”, “Problem çözme basamaklarında daha bilimselleşiriz”, “Araştırma yapmayı daha iyi öğrenirim”, “Sorunu çözme becerilerinde bildiğiniz yani bugüne kadar uyguladığınız araştırma yöntemlerinin üstüne bilmediğim ya da ismini duyup da öğrenmek istediğim ama öğrenmediğim yeni araştırma becerileri, yeni yöntemler, yeni uygulama biçimleri öğrenebilirim”, “Bir sorunla karşılaştığımda sadece şikayet ediyordum şu anda. Neden kaynaklandığını söylüyordum. Ama o zaman çözüm getirebilirim. Örneğin enflasyon çok yükseldi diye bağırıyorsa sorunun kaynağına inip, nereden kaynaklanıyorsa o aşamada bir şeyler yapmaya çalışırım”.

şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Öğrencilerin bu soruya yönelik verdikleri cevaplar incelendiğinde bilimsel becerilerin gelişmesi teması ile ilgili düşüncelerin diğerlerine göre nicel olarak fazla olduğu görülür (N=11). Öğrenciler, bilimsel süreç yardımıyla kazanacakları becerileri, yüksek lisans eğitiminin sağlayacağı önemli bir ilerleme olarak görmekteydiler. Aynı zamanda 1 ve 3. sütunlar incelendiğinde, fen bilgisi öğretmenliği öğrencileri bir problemin çözümüne daha hızlı ya da pratik yaklaşımı vurgularken, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri çözüme yönelik farklı bakış açıları geliştirebilmeye yönelik vurgu yaptıkları görülmektedir.

Alt Problem: Araştırmanın 6. alt problemi; yüksek lisans eğitimi yardımıyla çözmek istedikleri en önemli problem nedir? şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan elde edilen temalar “Dersin düz anlatımla yapılması (D.A.), ezbercilik (E.), müfredattaki eksiklikler (M.E.), yeni öğretim yöntemlerindeki eksiklikler (Y.Ö.Y.E.), sınıf içinde öğrenci iletişiminin yoksunluğu (S.Ö.İ.Y.), öğrencinin derse olan ilgisi (Ö.D.İ.), kavram yanlışlarını giderme (K.Y.G.), öğrenci değerlendirmesinde yapılan yanlışlar (Ö.D.Y.Y.)” olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin yüksek lisans eğitimi yardımıyla çözmek istedikleri en önemli problemleri

Alan	D. A. N	E. N	M.E. N	Y.Ö.Y.E. N	S.Ö.İ.Y. N	Ö.D.İ. N	K.Y.G. N	Ö.D.Y.Y. N	Yok N
Fen Bilgisi	-	1	4	-	-	1	1	-	3
Matematik	2	2	-	-	-	1	-	-	1
Sosyal Bilgiler	-	-	2	1	1	-	-	1	1

Öğrenciler yukarıda belirlenen kategorilerden;

Dersin düz anlatımla yapılması ile ilgili olarak “Düz anlatımla ders işleniyor. Daha aktif olabilir. Bu nedenle öğrenciler matematikten nefret ediyor”, “Matematik dersi düz anlatımla karmaşık olarak veriliyor”.

Ezbercilikle ilgili olarak “Ezbercilik bir problem bence. Öğretmenin sadece anlatması, farklı yöntemler kullanmaması, öğretmen merkezli olan eğitim öğrencileri ezberle yönlendiriyor.” ve “Ezbercilikle, anlamlı öğrenme gerçekleşmiyor”.

Müfredattaki eksiklikler ile ilgili olarak “Müfredatla ilgili sorun var. En azından iyi bir müfredat programı için çalışma yaparsam... öğrencilerde daha rahat okuyabilecek” ve “Türkiye’yi ilgilendiren sorunların müfredatta yer almamasını bir eksiklik olarak görüyorum”.

Özellikle fen bilgisi öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği için alanlarında var olan müfredatlarındaki eksiklikler onlar için önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu düşünce de öğrencilerin alanlarıyla ilgili bir problemi seçerken daha çok bire bir yaşantılar aracılığıyla karşılaştıkları problemler üzerinde yoğunlaştıkları sonucuna götürmektedir.

Yeni öğretim yöntemlerindeki eksiklikler ile ilgili olarak “Eğitim sistemi öğretmen merkezli. Okullarda aktif eğitimin uygulanmıyor”, “Çoklu zeka ile daha fazla öğrenciye ulaşmak ve başarıyı artırmak. Öğretim yöntemlerini değiştirmek”.

Öğrencinin derse olan ilgisi ile ilgili olarak “Okullarda fen bilgisi daha iyi basılabilir? Öğrenciler okulu ve fen bilgisi dersini pek sevmiyor bu bir sorun bence onları okulu ve fen bilgisi dersini sevdirebilmek önemli”, “Öğrenciye bir meslek sahibi olma isteğini artırmak”.

Kavram yanlışlarını giderme ile ilgili olarak “En basitinden ısı ve sıcaklık kavramını karıştırıyorlar. Bu konular daha iyi nasıl aktarılabilir? Bu konuların karıştırılması önlenemez”.

Öğrenci değerlendirmesinde yapılan yanlışlar ile ilgili olarak “Yazılı soruları çünkü yazılı soruları önemli davranış değişikliği gerektiren sorular. Genelde ezberci ve unutuluyor. Yorum sorusu olması lazım” şeklinde ifadelerde bulunulmuştur.

Bu problemin çözümü öğretime ne gibi yarar sağlayacaktır? sorusuna yukarıda verilen yanıtlarla ilgili olarak şu gerekçeler gösterilmiştir:

Dersin düz anlatımla yapılması “Öğrenciler, matematikten korkmuyor”, “Matematiğin ne olduğunu öğrenciler kavrayacak”.

Ezbercilik “Başka çalışmalarını destekler özelliği olacak. İnternette yayınlanabilir. Milli Eğitim Bakanlığı’na gönderilebilir”, “Yetişen nesil daha bilinçli olacak”.

Müfredattaki eksiklikler “Uygun bir müfredat programı uyguladıktan sonra bütün öğrencilerimizin sözel kafası olmasına rağmen, sayısal da severek, bir şeyleri bi-

lererek okuldan mezun olmasını isterim. Yani başka daldaki olsun ama bazı temel şeyleri de bilsin. Bir çok insan bunları bilmeden mezun oluyor", "O problemi daha iyi anlayabilirim, buna inanıyorum".

Yeni öğretim yöntemlerindeki eksiklikler "Öğrenciler konuyu tam olarak öğrenecekler. Dersi geçmek için öğrenmeyecekler".

Öğrencinin derse olan ilgisi "Öğrencinin okuma isteğinin artmasında etkisi olacağını düşünüyorum".

Kavram yanlışlarını giderme "Öğrencilerin daha iyi anlamasını sağlayabiliriz. Karışıklıkları ortadan kaldırebiliriz. Öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları çok ufak görünen şeyleri dikkate alarak ilerde bu yanlışları yapmasına engel olunabilir".

Alt Problem: Araştırmanın 7. alt problemi; öğrenciler belirledikleri bu problemin nasıl farkına varmışlardır? şeklinde ifade edilmiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde, öğrenciler problemlerini ya içsel etkilerle ya da dışsal etkilerle fark ettikleri görülmektedir. İçsel etkiler, öğrencinin bizzat kendisinin farkına vardığı durumlar ve çeşitli yaşıntılar aracılığıyla farkına varmasına göre iki alt başlık, dışsal etkiler ise öğretim üyesi yardımıyla, staj yardımıyla ve ders kitabı inceleyerek adı altında üç başlık altında toplanmıştır. Bu yanıtların ana bilim dalına göre sayısal verileri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin problemin farkına varma nedenleri

Alan	İçsel Etkiler		Dışsal Etkiler		Fikri Yok
	Kendisi	Yaşıntılar aracılığıyla	Öğretim Üyesi yardımıyla	Staj yardımıyla	
Fen Bilgisi	2	1	3	3	1
Matematik	-	-	1	2	3
Sosyal Bilgiler	-	2	-	2	1

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin kendilerinin farkına varma durumlarının en düşük oranda olduğu görülürken, öğrencilerin alanlarıyla ilgili problemlerin farkına varmaları için en belirgin alan staj okulları olarak görülmektedir. Dışsal etkilerde ise ikinci sırayı dersten sorumlu öğretim üyelerinin yönlendirmeleri almaktadır.

Öğrencilerin bu etkilerle ilgili ifadeleri:

Kendisi "Gözlemlerle farkına vardım. Isı ve sıcaklık konusunda herhangi bir sorundan yola çıkarak ikisinin birbirine karıştırıldığı ortaya çıkabiliyor", "Böyle bir problemi kendimden fark ettim", "Kendim".

Yaşıntılar aracılığıyla "Görerek, yaşayarak", "Lisanssta aldığım dersler yardımıyla fark ettim", "Üniversiteye geldiğimde gördüğüm dersler sonucunda bu problemi

fark ettim", "Ben bu problemin farkına aslında Lise 2. sınıftayken vardım. Lisede tarih öğretmenlerimiz çok iyi insanlardı ve belli şeyleri görmemizi sağlamışlardı".

Öğretim üyesi yardımıyla "Bu problemi hocalarımızı sayesinde fark ettim", "Hocalarımız sayesinde".

Staj yardımıyla "Ben staja gittiğim dönem farkına vardım. Öğrencilerle yüz yüze geldiğimde. Biz aktif eğitimle yetiştirildik, çocuklar aktif eğitimi seviyor ama bir şeyler eksik, bir şeyleri bilmiyor. Bilmeden hep sınıf atlamışlar, konular onlara çok yabancı geliyor. Hemen fark ediliyor", "Özel öğretim dersleri öğrencilerle iç içe geçiyordu sürekli ama staj okulunda bu böyle olmadı. Başka okullara staja giden arkadaşlarımdan da duyduklarım var. Gerçekten öğrenci merkezli eğitime geçilmiş bazı okullarda ama sistem tam yaygınlaşmamış, burada bir problem var", "Stajda gözlemleyerek fark ettim" şeklinde olduğu görülmektedir.

Yukarıda verilen kategoriler dışında görüşmeye katılan öğrencilerden biri "En bariz fark ettiğim yer bu dönem. Aldığımız konu alanı ders kitabı incelemesi. Bununla fark ettim" şeklindeki ifadesiyle problemi konu alanı ders kitabı incelemesiyle fark ettiğini yansıtmıştır.

Alt Problem: Araştırmanın 8. alt problemi; öğrencilerin yüksek lisans eğitiminden sosyal ve ekonomik yönden ne gibi beklentileri vardır? şeklinde ifade edilmiştir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde şu temalarla karşılaşılmaktadır: "Statü kazanma, kendine güven duygusu, toplumda rehber/kaynak kişi olarak gösterilme/tanınma, ve aile ve toplum beklentileri ve yeni iş imkanları ve olanaklar" Bu beklentilere ait veriler ana bilim dalına göre sınıflandırılarak Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin yüksek lisans eğitimine yönelik sosyal beklentilerine ait düşünceleri

Alan	Statü kazanma, kendine güven duygusu	Toplumda rehber/kaynak kişi olarak gösterilme	Aile ve toplum beklentileri	Yeni iş imkanları ve olanaklar	Yok
Fen Bilgisi	6	2	3	3	3
Matematik	4	-	1	2	1
Sosyal Bilgiler	1	2	-	2	

Sosyal Beklentiler

- **Statü kazanma** Örneğin öğrenciler "İyi bir kariyer sahibi olmak olabilir", "Araştırma görevlisi olabilir", "Statü sahibi olma", "Amacım üniversitede kalmak", "Farklı kütüphanelere girerken daha farklı statüde

olur“, “Üniversite mezunuyla düzeyim bir olmayacak. Üniversitede kalmasam bile öğretmenlik yaparken daha farklı bir eğitim verebileceğim“ diyerek statü ile ilgili görüşlerini ifade etmişlerdir.

- **Kendine güven duygusu** temasıyla ilgili olarak “Ben yüksek lisans yapan bir kişinin ilk başta idealist bir kişi olduğuna inanıyorum. Kendi içinde önce buna sahip olmalı, idealleri olmalı. İdealist bir kişilik bunu başarmak için kolaydır zaten“, “Kendimi gerçekleştirmek için yüksek lisans yapmak istiyorum“ ifadeler ortaya koymuşlardır.
- **Rehber/kaynak kişi olarak gösterilme/tanınma** ile ilgili olarak ise “Araştırmalarımı yapar, ilgili kişilere sunarım. Ama normalde öğretmen öyle değil işte. Sadece bilgisini aktarıyor. Bu farkı insanların ayırt edebilmesini beklerim“, “Toplumda bana daha fazla danışılır“.
- **Aile ve toplum beklentileri** temasıyla ilgili olarak da “Toplumun bakış açısı farklı olacak“, “Ailem de yüksek lisans olursa iyi olur falan diyorlar. Benim duygularımı biliyorlar. İşte bu duygulardan kaynaklanarak daha iyi olabilir, biz’de seviniriz, mutlu oluruz diyorlar. Ablalarım da var onlar da çok istiyorlar, açık açık söylüyorlar. Sen yüksek lisans yap diyorlar bana“, “Toplumdaki yeri önemli“, “Toplumun bakış açısı değişiyor. Bütün herkes master yapmış falan diyorlar“, “Çevrenizdeki insanların size duydukları ilginin ve saygının daha fazlası olabilir“.
- **Yeni iş imkanları ve olanaklar** “Belki yurt dışına çıkış imkanları olabilir. İyi bir yere geldiğimiz zaman herhangi bir yerde kalabilirsiniz“, “Daha fazla insanla iç içe geçeceğim. Hocalarla daha fazla yakınlık kuracağım. Konferans seminerler olur“, “İnsanın çevresi değişir. Ne kadar kaliteli insanlarla olursan sen de o kadar kalitelileşirsin. Örneğin doğuda bir okula tayinim çıktığında, çevrenin sosyal olacağına inanmıyorum. Ama burada durursam hocalarla birlikte çevremde o kadar genişler“, “Toplumdaki yeri önemli“ şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin sosyal beklentilere yönelik düşüncelerinin daha çok statü kazanma ve aile toplum beklentilerinde yoğunlaştığı görülür. Öğrenciler yüksek lisans eğitimine üniversitede araştırma görevlisi olabilme beklentisiyle devam edebilmektedirler. Ayrıca, öğretmen olarak görev yapan bireyler arasında, yüksek lisans eğitiminin eğitsel olarak bir fark oluşturacağı düşünülmektedir.

Ekonomik beklentiler: Öğrencilerin “Yüksek lisans eğitiminden ekonomik yönden beklentiniz var mı?“ sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, bu yönde beklentilerinin olduğu görülmektedir. Yüksek lisanstan ekonomik yönden beklentisi olan öğrenciler “Yüksek lisans bittikten

sonra normal bir öğretmenden farkım daha fazla maaş alacağım“, Normal bir öğretmenin maaşından daha yüksek alacağım kesin “şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında bir öğrenci; bir kademe kazandırıyor, bu da 3 yıl okuduğunun karşılığı olan ücret değil “şeklinde ifade edilmiştir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, önceden belirtildiği gibi, ilk bölümde (1, 2, 3 ve 4. soruların yanıtlarıyla) öğrencilerin yüksek lisans hakkındaki bilgilerine, ikinci bölümde ise (5, 6, 7 ve 8. soruların yanıtlarıyla) yüksek lisansla yönelik beklentilerine yer verilmiştir.

Yüksek lisans sınavının nasıl yapıldığı sorusuna öğrencilerin % 95’i bilim sınavı, % 76’sı ise mülakat şeklinde yapıldığını belirtmiştir. Bu sonuçlar dikkate alındığında, sınav hakkında öğrencilerin bilgilerinin olduğu söylenebilir (Tablo 1).

Öğrencilerin tamamına yakını (% 95) sınavın değerlendirilmesinde LES’in, bunun yanında % 80’i transkriptin, % 85’i ise bir sınavın gerekli olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 2). Ancak görüşmede yer alan yüksek lisans ders içerikleri ve dersi yürüten öğretim üyeleri konusunda verilen yanıtlar incelendiğinde, öğrencilerin bilgilerinin daha düşük oranlarda olduğu görülmüştür (Tablo 3 - 4).

Öğrenciler, yüksek lisans yaptıkları takdirde alanları ile ilgili bir problemi çözme becerilerinde değişik boyutlarda gelişme olacağını ifade etmişlerdir (Tablo 5).

Yüksek lisans yapmak isteyen 21 öğrenciden 16 öğrencinin çözmek istedikleri problemlerinin olduğu ve belirtilen problemlerden en fazla olanının ise (N=6) müfredattaki eksiklikler olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Öğrencilerin ifade ettikleri problemlerin farkına varmalarında, dışsal etkilere en belirgin olanın staj okulları olduğu görülmüştür (Tablo 7). Bu durum staj uygulamalarının öğrencilerin sorunların farkına varmalarında yararlı olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin yüksek lisanstan sosyal ve ekonomik yönden beklentileri incelendiğinde, sosyal ve ekonomik yönden beklentilerin olduğu, sosyal beklentilerin en fazla statü kazanma beklentisinde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 8).

Bütün sonuçlar dikkate alındığında, öğrencilerin yüksek lisans ders içerikleri ve öğretim üyeleri hakkında bilgilendirilmeleri, staj yaşantılarının, alanlarıyla ilgili problemi belirlemelerinde etkili olduğundan, staj uygulamaları sırasında karşılaştıkları problemlerin çözümü için yüksek lisansta bu konuya yönelik tartışmalara yer verilmesi ve yüksek lisans eğitiminin sosyal ve ekonomik yönden öğrenciler için daha cazip hale getirilmesi uygun olabilir.

KAYNAKÇA

- BERG, C.A., BERGENDAHL, V.B.C., LUNDBERG, B. K. S. (2003). Benefiting from an open-ended experiment? A comparison of attitudes to, and outcomes of, an expository versus an open-inquiry version of the same experiment. **International Journal of Science Education**, 25:3, 351-375.
- KARAKÜTÜK, K. (2000). Öğretmenlerin Lisansüstü Öğretimi Konusunda Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri. **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12, 193-209.
- KARAKÜTÜK, K. (2002). Lisansüstü Öğretimin Sorunları. **Eğitim Araştırmaları**, 7.
- ŞEKEROĞLU E. (1995). **2. Üniversite Kurultayı**, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (1999). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- ZOLLER, U., BEN-CHAIM, D. ve RON, S. (2000). The disposition toward critical thinking of high school and university science students: An inter-intra Israeli-Italian Study. **International Journal of Science Education**, 22:6, 571-582.